

Til Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Dato: 25.06.2024

Innspill til handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold 2025-2028

Røde Kors er Norges største frivillige humanitære organisasjon, med mandat om å avdekke, hindre og lindre nød og lidelse. Vi takker for muligheten til å komme med innspill til ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold for perioden 2025 – 2028. Innspillene tar særlig utgangspunkt i våre konkrete erfaringer og dialog med målgruppen fra Røde Kors-telefonen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold¹ og tiltaket Røde Kors Mentorfamilie², samt erfaring fra samarbeid med offentlige og frivillige aktører.

Behov for likeverdig og helhetlig hjelp fra det offentlige

Det er enormt krevende å bryte ut av et voldsmønster i nære relasjoner. Det krever stort mot og viljestyrke, fysisk og mentalt overskudd og som oftest tett praktisk og økonomisk hjelp. Mange blir forsøkt presset tilbake til familiene sine med trusler og lokkemidler, og blir ambivalente, redde og usikre på om de har tatt riktig valg. I slike ekstremt belastende prosesser er det avgjørende å bli møtt av et raust hjelpeapparat som har god fenomenforståelse, er godt koordinert, og kan utvise fleksibilitet i møte med unike og sammensatte behov. Det er vanskelig å kjempe en kamp mot både familien og systemet samtidig.

I dag er det store variasjoner i hvilken kunnskap ansatte i offentlige hjelpetjenester har om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, og med det store variasjoner i hvilken type hjelp de som bryter med familiene sine blir tilbudt. Mye av hjelpen preges av tilfeldigheter. Røde Kors-telefonen bruker store ressurser på å være brobygger og system-veileder for utsatte, og erfarer at mange ikke ville fått hjelp i tråd med rettighetene sine om Røde Kors-telefonens ansatte ikke ga tett oppfølging. Et hjelpeapparat som ikke garanterer likeverdig og helhetlig hjelp og oppfølging i tråd med enkeltindividers rettigheter og behov bidrar til at mange ofre for æresrelatert vold bruker uforholdsmessig lang tid på å komme seg videre med livene sine, eller vender tilbake til et liv i undertrykkelse.

Røde Kors mener:

- *Ansatte i offentlige helsetjenester må ha god og riktig kompetanse om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold.*
- *Det må sikres god samhandling mellom og koordinering av ulike offentlige hjelpeinstanser.*

Oppfølging etter ufrivillig utenlandsopphold

Røde Kors-telefonen erfarer at saker som omhandler ufrivillig utenlandsopphold kan være svært vanskelig å bistå i. Sakene er komplekse, og bistanden norske myndigheter eventuelt kan gi på annet lands territorium er begrenset. Røde Kors-telefonen har gode erfaringer med å samarbeide med de ulike spesialutsendingene for integrerings saker på norske utenriksstasjoner. Vi ser at ambassader

---

¹ [Røde Kors-telefonen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold \(rodekorstelefonen.no\)](https://www.rodekorstelefonen.no).

² [Bli Mentorfamilie og støtt personer som opplever negativ sosial kontroll og æresrelatert vold — Røde Kors-telefonen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold \(rodekorstelefonen.no\)](https://www.rodekorstelefonen.no).

uten tilstedeværelse av spesialutsending har mindre forståelse for problemstillingene de etterlatte står i. Det er videre stor variasjon i hva de etterlatte har vært utsatt for under utenlandsoppholdet, og hvor lenge de har vært borte. Det er derfor viktig at de møter et samordnet og tilpassningsdyktig hjelpeapparat ved tilbakekomst.

Røde Kors mener:

- *Erfaringene med spesialutsendinger er god. Den generelle kunnskapen spesialutsendingene besitter bør gjøres tilgjengelig og deles med alle relevante norske utenriksstasjoner, samt det norske hjelpeapparatet som NAV, politi og barnevern.*
- *Det bør være en klarere rollefordeling for oppfølging ved retur til Norge:*
  - *Tydelige retningslinjer for hvilke instanser/tjenester som skal bistå unge over 18 år.*
  - *I situasjoner der personer har vært utsatt for kriminelle handlinger som vold eller tvangsekteskap, bør det klargjøres hvilke instanser som har ansvar for å anmelde.*
  - *Det må legges til rette for at de unge som returnerer får hjelp til å fullføre skolegang.*

Forebyggende arbeid i skolen

Via ordningen med mangfoldsrådgivere er det god kompetanse på feltet i mange videregående skoler, men vi ser et udekt behov for kompetanse på barne- og ungdomstrinnet og i voksenopplæringen.

Mange utsatte kunne blitt hjulpet på et tidligere tidspunkt, men blir ikke fanget opp grunnet mangel på bevissthet om barn og unges rettigheter, avverge- og meldeplikt samt grunnleggende kunnskap om negativ sosial kontroll. Per i dag finnes det ingen læringsverktøy til bruk på barnetrinnet, og kompetanseheving for lærerne er opp til hver enkelt skole. Det finnes mange gode verktøy for å tematisere vold og overgrep generelt både for bruk i klasserommet og for ansatte på skolene, og vi mener at det vil være hensiktsmessig å finne måter å inkludere negativ sosial kontroll og æresrelatert fysisk og psykisk vold i dette.

Røde Kors er glad for at negativ sosial kontroll er en del av læreplanmålene på ungdomsskolene. Samtidig er det viktig å sikre at de ansatte på skolen har kunnskap om negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og etterlatelse i utlandet, slik at de kan ivareta elevene når de ber om hjelp. Hvorvidt de ansatte tilegner seg denne kunnskapen er også i dette tilfellet opp til hver enkelt skole, som igjen gjør kvaliteten på hjelpen elevene får tilfeldig fra skole til skole.

I voksenopplæringen ser vi et udekt behov for kompetanseheving blant lærere. Lærere kan møte elever som både er utsatt for negativ sosial kontroll og som selv utsetter andre for det. Røde Kors-telefonen erfarer også at negativ sosial kontroll kan forekomme i klasserommet mellom elever.

Røde Kors mener:

- *Det bør gjennomføres kompetansehevingstiltak om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold blant ansatte i barne- og ungdomsskolen og i voksenopplæringen.*
- *Det bør ansettes flere mangfoldsrådgivere i voksenopplæringen, for å bistå i enkelttilfeller og for å jobbe kompetansehevende og forebyggende.*

Behov for lavterskeltilbud

Røde Kors vil understreke viktigheten av lavterskel, profesjonelle hjelpetilbud. Mange oppsøker Røde Kors-telefonen fordi de ikke forstår hvordan de kan få hjelpen de trenger fra det offentlige. Noen understreker også viktigheten av at Røde Kors er en nøytral aktør som det oppleves trygt å henvende seg til. Mange har dårlige erfaringer med offentlige hjelpeinstanser fra andre land, og trenger hjelp til å bygge tillit og kjennskap til både offentlige og ideelle hjelpetilbud i Norge. Røde Kors-telefonen veileder svært mange utsatte selv, men henviser også videre til for eksempel

familievernkontor eller Ung Arena dersom den utsatte får avslag på psykologisk helsehjelp fra det offentlige. Vi opplever større pågang ved lovendringer, som bortfallet av retten til juridisk hjelp i forbindelse med søknad om voldsoffererstatning. I denne sammenheng forstår de utsatte verken hva de har krav på eller hvordan de fyller ut ulike skjemaer, og rettsvernet svekkes betraktelig.

Røde Kors mener:

- *Frivillige og ideelle aktører på feltet bør få økonomisk støtte som sikrer videre drift og utvikling, i tråd med den generelle veksten av kostnader og utgifter i samfunnet og økningen i antall henvendelser fra utsatte som trenger hjelp for å leve frie liv³.*

Kjønnslemlestelse

Røde Kors-telefonen erfarer at flere jenter og kvinner oppgir at de har blitt kjønnslemlestet før de flyttet til Norge. Vi erfarer også at mange jenter står i fare for å bli kjønnslemlestet i forbindelse med utenlandsreiser/ferier til familiens hjemland eller et tredje land, og at presset om å opprettholde denne skikken kommer fra både nær og fjern familie. I arbeidet med ny handlingsplan bør det settes inn tiltak som sikrer at informasjon om helsetilbudene ved de ulike kvinneklinikkene i Norge når både helsearbeidere og målgruppen i større grad enn i dag. Slik kan hjelpetjenester som kommer i kontakt med utsatte få informasjonen og veiledningen de trenger, og utsatte kan få den beste mulige hjelpen og oppfølgingen. Røde Kors-telefonen erfarer i dag at bistand knyttet til kjønnslemlestelse er preget av stor variasjon og tilfeldigheter.

Røde Kors mener:

- *Det bør settes inn tiltak for å sikre et godt kvalitetsmessig tilbud som når målgruppen.*

Familiegjenforening

Røde Kors-telefonen bistår mange utsatte som har kommet til Norge via familiegjenforening. Vi erfarer at dette kan være en spesielt sårbar gruppe da de i stor grad er avhengige av dem som brakte dem til landet. Vi ser at denne gruppen kan leve mange år i usikkerhet om hvilke rettigheter de har og hva slags samfunn de lever i. Partner og svigerfamilie/storfamilie kan utsette dem for feilinformasjon for å sikre ønsket adferd og kontroll. Familiegjenforente utsettes for trusler om vold og retur til hjemlandet, med risiko for å bli avvist av familiene for å ha satt dem i vanære. Noen utsettes for id-tyveri, andre utnyttes til å utføre (hus)arbeid uten noen form for kompensasjon. Det er stor usikkerhet om videre oppholdsstatus dersom de skulle velge å bryte ut, noe utøverne av volden og kontrollen utnytter. Det er lange saksbehandlingstider hos Utlendingsdirektoratet (UDI), og de fleste har heller ikke kunnskap om «mishandlingsbestemmelsen». Vi har grunn til å tro at det er høye mørketall hva gjelder familiegjenforente som utsettes for negativ sosial kontroll og vold.

Røde Kors mener:

- *Det bør vurderes å etablere et eget offentlig informasjonstilbud til familieinnvandrede på eget morsmål.*

Koordinering av mentorordningen

Røde Kors Mentorfamilie er en del av mentorordningen for unge over 18 år utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Røde Kors erfarer at mentorordningen er et veldig viktig initiativ, med et uforløst potensial. Mentorhub - møteforumet for frivillige organisasjoner som jobber med mentortiltak – ble startet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) med formål om å være et faglig nettverk og en arena for drøftinger og erfaringsutvekslinger. Bufdir har arrangert ett treff i året, men det er ikke tilstrekkelig for å sikre den opprinnelige tanken bak ordningen; å skape et aktivt og utviklende faglig fellesskap mellom myndighetene og organisasjonene i sivilsamfunnet. Det

---

³ [Årsrapport for kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold 2023 | Bufdir; Årsrapport 2023 — Røde Kors-telefonen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold \(rodekorstelefonen.no\).](#)

er viktig at ordningen gis prioritet og mulighet til å bli det nettverket og den arenaen som myndighetene opprinnelig ønsket.

Røde Kors mener:

- *Koordineringen av mentorordningen bør styrkes.*

Negativ sosial kontroll og æresrelatert vold på tvers av landegrensener

Regjeringen ber særlig om innspill om hvordan negativ sosial kontroll og æresrelatert vold foregår på tvers av landegrensener. Selv om majoriteten av menneskene Røde Kors-telefonen gir bistand og veiledning bor i Norge, må mange likevel forholde seg til familie og miljø over landegrensene. Familiemedlemmer i utlandet kan ha helt tydelige forventninger til adferd, og kontroll av adferd, for familien i Norge. Mannlige medlemmer av familien i Norge pålegges ansvar for å utøve kontroll, og eventuelt fysisk/psykisk vold, for å sikre riktig adferd av særlig kvinnelige medlemmer av familien. Røde Kors-telefonen har også jobbet med saker der familiemedlemmer i utlandet utsettes for vold som pressmiddel for å utøve kontroll i Norge. I noen tilfeller har utsatte i Norge blitt tilsendt bilder og videoer som beviser denne volden. Dette er et grusomt pressmiddel få klarer å stå imot.

Røde Kors-telefonen ser at teknologi gjør det lettere for familie i utlandet å utøve press og kontroll i Norge, via gratis-apper på mobiltelefonen som Viber, Messenger og WhatsApp, og via sosiale medier.

Bruk av sosiale medier til å utøve negativ sosial kontroll

Regjeringen ber også om innspill om hvordan sosiale medier brukes til å utøve negativ sosial kontroll. Røde Kors-telefonen har erfaring med at sosiale medier blir brukt til å utøve press, spre rykter, overvåke og true individer. Spesielt unge jenter er utsatt for at rykter eller seksualiserte bilder/videoer spres på sosiale medier. Det spiller liten rolle om ryktene eller innholdet er ekte eller ikke – når noe negativt først er delt er ryktet likevel skadet, og konsekvensene kan være alvorlige. Røde Kors-telefonen ser også at sosiale medier-plattformer brukes til å overvåke og kontrollere gjennom videoanrop, tvungen deling av posisjon og tvungen deling av passord for å få tilgang til innhold og kommunikasjon med andre.

Om Røde Kors-telefonen og Røde Kors Mentorfamilie

Røde Kors-telefonen om negativ sosial kontroll og æresrelatert vold er en nasjonal hjelpetjeneste for alle utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold og deres familier og nettverk. Røde Kors-telefonen veileder også andre førstelinjetjenester og tilbyr kompetanseheving. Tjenesten ble opprettet i 2000 på oppfordring fra daværende barne- og familiedepartement som et ledd i regjeringens handlingsplan mot tvangsekteskap, og har i over 20 år opparbeidet seg betydelig erfaring og kompetanse på feltet.

Røde Kors Mentorfamilie er et tilbud for unge over 18 år som har brutt med familien grunnet blant annet negativ sosial kontroll. En mentorfamilie skal tilby et positivt pusterom i hverdagen hvor unge kan føle tilhørighet, dele hverdagsopplevelser og oppleve mestring og trygghet. Røde Kors Mentorfamilie ble etablert i Oslo i 2019, med påfølgende etableringer i Trondheim, Bergen, Kristiansand og Tromsø i 2020 og 2021. Røde Kors Mentorfamilie er en del av mentorordningen for unge over 18 år som ble initiert av regjeringen i 2017.

Med vennlig hilsen

Kristin Blomstrand Koch
Enhetsleder
Røde Kors-telefonen & Mentorfamilie

Øistein Mjærum
Direktør, Kommunikasjon og samfunn
Norges Røde Kors